

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 334

י' שבט
תשפ"ה

פרשת בשלח - שבת שירה

דרך חיים

בזה מתבארים דברי הפסיקתא: זכות גמילות חסדים וזכות התורה עמדו להם לאבותינו. גמילות חסדים - תורה - זו התורה שלמדו וקיימו אף בהיותם במצרים, שאף במצרים לא פסקה ישיבה מהם. ואף שהתורה לא ניתנה, עדיין למדו את כל המצוות שקיבלו מהאבות. ובשביל שעשו חסד אלה עם אלה, נתעורר גם חסדו של הקדוש ברוך עליהם וגאלם.

וכך אמרו במדרש (רות ד ה): "אמר ר' אבין... וכמה גדול כחן של גומלי חסדים שאין חסין לא בצל כנפי השמש ולא בצל כנפי הארץ אלא בצל מי שאמר והי' העולם שנאמר "מה יקר חסדך אלקים בצל כנפיך יחסיון" (תהלים לו ח)". החסד שאנו עושים זה עם זה כה יקר אצל הקב"ה שעל ידו אנו זוכים "בצל ידי כיסיתיך" ולרחמי שמים - "אמר מרחמך ה'".

כך היה החפץ חיים מפרש גם את ברכת "בורא נפשות". ידוע כי יסוד העולם הוא החסד, והוא רוח החיה שבאופני המציאות בכלל, שכן רואים אנו שכל חלקי המציאות עושים הם חסד זה עם זה. לכן ברא הקב"ה את הנפשות השונות עם מגרעותיהן, כדי שכל אחד בעולם יוכרח לקבל מהזולת את מה שחסר לו, ולהעניק לזולת את מה שבכוחו לגמול עימו. לכן ברא הקב"ה "נפשות רבות וחסרונן" בשביל "להחיות בהם נפש כל חי" שלא יחיה כל אחד בעצמו ובזה מתגלה איך הוא "ברוך חי העולמים".

שבת שלום!

"נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נהלת הקדשך" (שמות טו יג). "נחית בחסדך עם זו נהלת אל נהלת בעזך". "נחית בחסדך - זו גמילות חסדים, נהלת בעזך - זו תורה" (פסיקתא). בביאור הדברים כותב החפץ חיים מכח דברי תנא דבי אליהו: "כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כולם וישבו יחד, משום שהיו כולם באגודה אחת, וכרתו ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב ולעבוד את אביהם שבשמים לבדו ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן ושלא ילמדו לשון מצרים וכו'".

כריתת הברית לעשות חסד היתה בסופו של דבר הסיבה לגאולתם. כאשר ראו בני ישראל שאין שום להם עצה להינצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר מיום ליום - הסכימו ביניהם שילכו אך ורק בדרך השם ושלא ישנו את שמותיהם ולשונם ושיגמלו חסד זה עם זה. כוונתם בזה היתה לעורר רחמי שמים וקיוו שכשם שהם עוסקים בגמילות חסדים, כך יתעורר גם למעלה חסד השם יתברך עליהם ויבטל מעליהם את הגזירות של פרעה. ולבסוף כך באמת היה, שדבר זה היה סיבה לגאולתם. כמאמר הירושלמי (סנהדרין): "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: 'בני, אם ראתם זכות אבות וזכות אמהות שנתמוטטו, לכו והדבקו בחסד. מאי טעמא? כי ההרים ימושו, והגבעות תמוטינה". ההרים - זה זכות אבות, והגבעות - זה זכות אמהות. מכאן ואילך - "וחסדי מאתך לא ימוש... אמר מרחמך השם".

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

ר' אריה כתב בה' אייר תשי"ח מכתב למר מנחם בגין, לימים ראש ממשלת ישראל:

שלומים רבים מגבתי מרומים לכבוד מיודעי המרומם הסובל סבל עמו מרגיש כאבו ונותן את נפשו, מר מנחם בגין הי"ו פריסת שלום משפחתו היקרה שיחיו ברכה ושלום.

היום הנני מתאחד עם זכרון הקדושים אחינו ואחיותינו אשר מסרו נפשם למען עמם הנקדש והארץ הקדושה יזכרם אלקים לטובה עם שאר צדיקי עולם וינקום נקמת דמם השפוך.

עם ישראל רואה במסירות נפש וקידוש ד' את המטרה היותר גדולה בחיים, המוסר נפשו על קדושת השם במקום שהוא מקדש שם שמיים יפעל אח"כ גדולות ונצורות לטובת מטרתו עוד יותר מבחייו. עם ישראל מזומנים בכל עת ורגע למסור את נפשם על קדושת השם, ירושה היא לנו מאבותינו אבות העולם. ואנחנו שלומי אמוני ישראל המאמינים באמונה שלמה שיהיה תחיית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו. הזכות מגיע לאלו שמסרו את נפשם על קדושת השם הנ"ל להיות חלקם מן הראשונים יקיצו וירננו כל שוכני עפר בשוב ד' שיבת ציון...

(דרך אבות עמי' תטז-תיז)

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

לאחר עימור העומרים דשים את התבואה. דישה משמעותה הוצאת גרגרי התבואה מקליפתם באמצעות מעבר בהמות על גבי אלומות התבואה המונחות על גבי הקרקע. מכח זה מלאכת הדישה האסורה בשבת היא בהוצאת יבול מקליפתו או תרמילו ('מפרק' תולדת דש).

השו"ע (שיט"ו) פסק שאין מוללין מלילות בשבת, והטעם הוא משום שנראה כדש. שעל אף שדישה היא פירוק האוכל מן התרמיל וכן מולל את התרמיל מהאוכל אסור מדרבנן, אמנם כשעושה זאת "בשינוי מעט בראשי אצבעותיו" הדבר מותר שלא גזרו בזה כלל. אמנם בני אשכנז פוסקים בזה כדברי הרמ"א שחשש שגם במלילה יש איסור תורה ולכן אין לעשותו גם על ידי שינוי.

אם התרמיל עצמו היה לח או מבושל וראוי לאכילה אין בזה איסור 'דישה', שעיקרה בהוצאת יבול מקליפתו שאינה ראויה לאכילה (מ"ב ס"ק כא), אמנם יש מי שהחמיר גם בזה (שו"ע הרב). אמנם תרמיל שמקובל לאכלו יחד עם התבואה שבתוכו מותר להוציא ממנו גם למי שאינו נוהג לאכול את התרמיל.

אך כל האמור הוא כשאין כחלק מצורת האכילה של המאכל, אך דברים שהדברים לקלפם בסמוך לאכילה או לחיתוך לשם אכילתם מיד - אין בזה כלל איסור דישה. שהרי אין הדישה נעשית אלא בשדה לשם הכנת היבול, ולא בביתו כחלק מהאכילה עצמה (אגלי טל דש סק"ג). לכן למעשה מותר לשבור את קליפות האגוזים, השקדים וחלק מן הקטניות (סויה וכדו') שמקובל לאכלם בסמוך לקילוף קליפתם, כיוון שאין הקליפה נשארת על גביהם אלא כ'שומר' למאכל עצמו. ולמרות שהיום מאד מקובל לרכוש מאכלים קלופים, כאגוזים ושקדים, אך למעשה הסכימו פוסקי דורנו כי בכל זאת אין בקליפות אלו איסור דישה, כיוון שזקוק הפרי לקליפה לשמירה על טריותו (אגרו"מ א קכה, תשוה"נ א רט), אמנם השבט הלוי (א עט ו-פא, ג מב) כתב שהיה תלוי ברוב ומיעוט, ולכן אם המציאות תהיה שיהיה מיעוט של משתמשים במאכל עם קליפתו בשולחן יהיה הדבר אסור, ולכן החמיר בדין אגוזים ושקדים בימינו.

גם בהפרדת פרי מיחור האילן עליו תלוי יש איסור 'דישה', אמנם גם בזה חלים הכללים הנ"ל, שאם מקובל לאכלו כך אין בזה איסור דישה. לכן אין להסיר תמרים מן הענף המחזיקם, אמנם ענבים ותירס ניתן להסיר מן הענף והקלח שלהם.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

האם נכון להחזיק בתרומתי תלמיד חכם אחד או לפזר בין כמה לומדים מעט מעט?

שאלה |

זו מחלוקת. רבי אליעזר פאפו (פלא יועץ ערך חיזוק) כותב שעדיף לתת לתלמיד חכם אחד כל צרכו מלחלק בין כמה מתלמידי חכמים כשלכל אחד יהיה מעט. ואני הקטן מסכים עם דעתו. אולם המנח"י (ח"ז סי' פ"ז) מביא בשם החיד"א (ראש דוד - פ' משפטים) שיש עדיפות לתת לכמה תלמידי חכמים שמא ביניהם יש מי שלומד תורה לשמה.

תשובה |

האם אפשר לתת מכספי מעשר לנכדים שהוריהם בני תורה?

שאלה |

מרן השבה"ל (ח"ה סי' קל"ג) פסק שכן, אבל הוא פוסק שגם את הבנים שמעל גיל שש אפשר לפרנס מכספי מעשר, כי החיוב לפרנס ילד מעל גיל שש הוא רק מדין צדקה ולא מצד חיוב (שו"ע סי' רנ"א ס"ג, ש"ך רמ"ש סק"ג). אולם האגרו"מ (יו"ד ח"א סי' קמ"ג) חלק עליו בזה, ולטענתו כיום שעד החתונה הילדים לא עובדים זה חלק מחיוב הכתובה לפרנס את ילדיו, ובפרט במקומות שזה מחוק המדינה. וכך פוסקים למעשה, שאת הנכדים אפשר לפרנס מכספי מעשר, אולם את הבנים והבנות אסור.

תשובה |

מה מקור המנהג לקחת בגיל שלוש את הילד ללמוד תורה אצל מלמד?

שאלה |

המקור הוא ממדרש ידוע בתהלים שכתב שבגיל שלוש מוליכים את הילד ללמוד תורה. ומרחיבים בזה הח"י (סי' תצ"ד) והא"ר (שם) שמנהג זה מופיע כבר במחזור ויטרי וברוקה. ונציין שהחסד לאברהם (מעין שני נהר כ"ב) כותב שמלאכים לוקחים את האותיות שלומדים הילדים ומצרפים אותן ומעלים אותן אל סוד היחוד העליון.

תשובה |

יש עניין להתחיל מסכת מיד בסיום המסכת?

שאלה |

אכן, וכמובן שהסיבה היא כיון שאומרים ב"הי רצון" שבסיום המסכת - "שנזכה להתחיל ולסיים מסכתות אחרות וכו'".

תשובה |

אבל זקני המהרש"א (מסכת ע"ז דף יט.) והמקובלים אמרו שסמא"ל הוא ר"ת סיום מסכת אין לעשות.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | אני משכיר דירה לאברך בן תורה גדול, וביודעי את מצבו הכלכלי הפחתתי לו במחיר השכירות, האם הנחה זו נחשבת בתוך מעשר הכספים שאני חייב בו? מחלוקת המנח"י והישכיל עבדי, ע"כ יתנה מראש.

שאלה | האם מותר לעשות 'הסכם יששכר וזבולון' עם גביר מחלל שבתות?

תשובה | אסור בתכלית, וכפי שכותבים מרנן האגרו"מ (קובץ מוריה קל"ג-קל"ו, תשמ"ג, עמ' ק"ד), החיד"א (ראש דוד - פ' קדושים) והמנח"י (ח"מ סי' ק') שעוד יחשוב העשיר שיש לו בזה כפרת עוונות. ומעבר לזה, שותפות זו היא גם בעולם הבא, כפי שכותב החיד"א, והאם ירצה תלמיד חכם לשבת במחיצת בעל עבירה בעולם העליון. וידוע לי מעשה ממושע גדול מפורסם שהצהיר שהוא נותן הרבה כסף לצדקה ובכך ניחם את מצפונו המיוסר.

שאלה | האם מותר למוסד תורני, כגון ישיבה, לעשות 'הסכם יששכר וזבולון'?

תשובה | שאלה זו נידונה במנח"י (ח"ח סי' פ"א) ובאגרו"מ (קובץ מוריה, קל"ג-קל"ו, תשמ"ג), והם מסכמים שצריך להקפיד בזה על שלושה תנאים: א. שיש לידע את כל התלמידים על שותפות זאת, ואין הנהלת הישיבה יכולה לעשות הסכמים שכאלה שלא בידיעת התלמידים. ב. אם הורי התלמידים משלמים את שכר הלימוד עבורם והם למעשה דואגים להם לכל דבר הרי הם נחשבים כסמוכים על שולחן אביהם - ואזי ההסכם בטל ומבוטל. ג. הכסף שמתקבל מהסכם זה צריך להיות מועבר ישירות לצרכי התלמידים ולא למשכורות העובדים והנהלה, כי זו נתינה לדבר מצווה ולא עבור לימוד תורה. ובאם מקפידים על שלושת תנאים אלה אפשר לעשות את ההסכם ללא חשש.